

УДК 316.334.56+316.32

Селешук, Г. (2019). Спільноти мігрантів як об'єкт наукового аналізу: основні поняття, теорії, концепти. *Соціологічні студії*, 2 (15), 48–54.
DOI: <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2019-02-48-54>

Спільноти мігрантів як об'єкт наукового аналізу: основні поняття, теорії, концепти

Григорій Селешук –
*аспірант кафедри соціології,
Львівський національний
університет імені І. Франка,
Львів, Україна*

Hryhoriy Seleshchuk –
*PhD student, Department of
Sociology, I. Franko Lviv National
University, Lviv, Ukraine*

Email: hryhoriy.s@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4486-5535>

DOI: <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2019-02-48-54>

Received: September, 2019
1st Revision: October, 2019
Accepted: November, 2019

У статті розглянуто поняття спільноти мігрантів у контексті пошуку відповідної теоретико-методологічної моделі вивчення явища міграції на сучасному етапі. Наголошено на евристичному потенціалі теорії соціального капіталу та теорії міграційних мереж у вивченні функціонування спільнот мігрантів. Перспектива соціального капіталу дає змогу зосередитися на можливостях, які має спільнота як мережа зв'язків, відповідних ресурсів та обмежень, пов'язаних із членством у групі (зокрема у вимірі так званої «вимушеної довіри»), заснованих на спільності етнічного походження чи громадянства. Соціальний капітал розглянуто як ресурс щодо відносин індивідів і соціальних спільнот, що визначається чинниками структурного та символічного характеру й впливає на функціонування спільнот мігрантів на мікро-, мезо- та макрорівнях. Структурним складником соціального капіталу спільнот мігрантів є соціальні мережі, які уможливають вирішення питань працевлаштування, благоустрою, адаптації в приймаючих суспільствах. Символічним компонентом соціального капіталу спільнот мігрантів із перспективи теорії соціального капіталу є *довіра, відчуття взаємних зобов'язань і готовність до взаємодопомоги, продукування спільних сенсів (у тому числі почуття спільної ідентичності)*. Розглянуті теоретико-методологічні рамки досі дуже мало застосовувалися до вивчення функціонування спільнот українських мігрантів за кордоном.

Ключові слова: міграція, мігрантські спільноти, мережі міграції, соціальний капітал.

Seleshchuk Hryhoriy. Migrant Communities as an Object of Analysis: Central Concepts and Theories. The article deals with the concept of the migrant communities in the context of finding an appropriate theoretical and methodological model for studying the phenomenon of migration at the present stage. The heuristic potential of social capital theory and migration network theory in study of the functioning of migrant communities is emphasized. Social capital is seen as a relational owned by individuals and social communities, determined by structural and symbolic factors and influencing the functioning of migrant communities at the micro, meso and macro levels. The social capital perspective focuses on the opportunities offered by the community as a network of connections, relevant resources, and the constraints associated with group membership (including the measurement of so-called “enforced trust”) based on a community of ethnic origin or citizenship. Structural components of the social capital of migrant communities are social networks that enable migrants to cope with issues such as search for employment and adaptation in host societies. The symbolic component of the social capital of migrant communities from the perspective of social capital theory is trust, a sense of mutual commitment, willingness to help one another and common production of the shared meanings (including a sense of shared identity). Theoretical and methodological framework discussed here so far have been rarely applied to the study of communities of Ukrainian migrants abroad.

Key words: migration, migrant communities, networks of migration social capital.

Селешук Григорій. Мигрантские сообщества как объект анализа: центральные концепции и теории. В статье рассматривается понятие сообществ мигрантов в контексте поиска соответствующей теоретико-методологической модели для изучения феномена миграции на современном этапе. Подчеркивается эвристический потенциал теории социального капитала и теории миграционных сетей в изучении функционирования сообществ мигрантов. Социальный капитал рассматривается как отношенческий ресурс, принадлежащий отдельным лицам и социальным сообществам, определяемый структурными и символическими факторами и влияющий на функционирование сообществ мигрантов на микро-, мезо- и макроуровнях.

Ключевые слова: миграция, сообщества мигрантов, сети миграционного социального капитала.

Постановка проблеми. Міграція – складне соціально-економічно та культурно зумовлене явище, різнобічне за своїми чинниками та неоднозначне за наслідками. У сучасному світі проблематику міграційних процесів актуалізовано у зв'язку з низкою причин, серед яких – зростаюча відкритість міграційних режимів, розвиток комунікативних і транспортних технологій, цілеспрямована діяльність різноманітних інституцій, які стимулюють міграційні потоки та ін.

Явище міграції в сучасному світі набуває нових ознак, що вимагає поглибленої й різнобічної наукової рефлексії. Одним із напрямів розвитку наукового дискурсу стосовно проблематики зовнішньої міграції є дослідження мігрантських спільнот. Зазначимо, що відповідна традиція дуже давня в соціології, адже перші подібні дослідження датуються 1918 р. – роком публікації праці Ф. Томаса та У. Знанецького «Польський селянин в Європі й Америці» (Thomas, Znaniecki, 1918). Наступними здобутками соціологічного дослідження зовнішньої міграції стали праці Дж. Ліндберга про соціальні мережі шведських мігрантів у США (1930 р.) (Lindberg, 1930) і авто-етнографічне дослідження американця словенського походження Л. Адаміка (1932 р.) (Adamic, 1932). Важливою в корпусі досліджень мігрантських спільнот стала етнографічно-соціологічна праця У. Вайта «Суспільство на розі вулиць», у якій досліджено життя італійської спільноти в Чикаго, її внутрішню структуру та ієрархію (1943 р.) (Whyte, 1943). Європейська школа соціологічних досліджень поповнила корпус праць щодо спільнот мігрантів, поняття «етнічної міграції», зокрема стосовно німців, турків, греків і низки етнічних груп із колишнього соцтабору (Diivell, (ed), 2006).

Сьогодні з управлінсько-політичного погляду дедалі актуальнішими стають питання регуляції міграційних потоків, контролю за їхніми обсягами та «якістю», питання закритості й інтеграції спільнот мігрантів у приймаючих суспільствах, антимігрантських настроїв у приймаючих країнах і пов'язаних із ними негативних явищ. Досі зовнішня міграція з різних методологічних перспектив ставала об'єктом вивчення багатьох наук, таких як статистика, географія, демографія, право, соціологія, але відносно малодослідженою залишалася роль соціальних мереж і спільнот у відтворенні сталих міграційних потоків. Науковою проблемою, на розв'язання якої спрямовано цю розвідку, є брак теоретичних підходів до вивчення спільнот мігрантів у приймаючих суспільствах, з одного боку, та сучасні виклики формуванню й функціонуванню цих спільнот – з іншого. **Мета** розвідки – огляд та впорядкування теоретико-методологічного підґрунтя й понятійного апарату соціологічного вивчення спільнот мігрантів.

Виклад основного матеріалу. Експлікаційний аналіз поняття «спільнота мігрантів» привертає нашу увагу до наукових концептуалізацій явища спільноти загалом. У соціальних науках склалися численні розуміння спільноти. М. Бертотті, Ф. Джамал і А. Харден зазначають, що трендом у розумінні спільнот є відхід від локаційної близькості й перехід до нетериторіальної концептуалізації, у рамках якої спільноту розуміємо як сукупність людей, пов'язаних певними відносинами, при тому що самі вони не обов'язково розташовані поруч один з одним (Bertotti, Harden, 2016). М. Сміт у статті «Що таке спільнота» виокремлює три розуміння цього поняття. По-перше, це спільнота-місце. Це може бути село або квартал у місті, для яких важлива локаційна близькість. По-друге, це спільнота-інтерес – тимчасова координація дій у рамках реалізації індивідуальних цілей. По-третє, це спільнота-спільність, побудована на трансцендентній ідеї або символі (Smith, 2001). Це ідеальні типи спільнот й у випадку спільноти мігрантів, очевидно, кожен із наведених аспектів може більшою чи меншою мірою характеризувати конкретні спільноти.

Однією з теоретичних рамок, у межах якої центральне місце відводиться функціонуванню спільнот та яка має евристичний потенціал у вивченні спільнот мігрантів, є теорія соціального капіталу. Найбільш релевантним, ємким поняттям, що охоплює цю проблематику, є термін «соціальний капітал». Будучи початково «політико-економічним поняттям», лексема «капітал» стала рядоутворювальною й сьогодні кількість відповідних неологізмів наближається до десятка. Це «людський капітал», «культурний капітал», «символічний капітал», «політичний та адміністративний капітал», «інформаційний капітал», «мережевий капітал» і, звичайно ж, «соціальний капітал». Поняття «соціальний капітал» має певні різотрактування в науковому дискурсі. Синтез таких різотрактувань дає підставу говорити про узагальнену й цілісну теорію соціального капіталу як особливого ресурсу відносин, що може сприяти індивідам, спільнотам і суспільствам у розв'язанні різноманітних проблем, підтримці соціального порядку та примноженні добробуту. Зокрема, перспектива соціального капіталу

уможливлює зосередження на можливостях, які надає спільнота в якості мережі зв'язків, відповідних ресурсів та обмежень, пов'язаних із членством у групі (зокрема у вимірі так званої «вимушеної довіри»), заснованим на спільності етнічного походження чи громадянства (Барсукова, 2001). Зв'язки всередині групи уможливають вирішення питань працевлаштування, благоустрою через особисті знайомства, родинні та земляцькі зв'язки.

Теорія представлена кількома «авторськими» варіантами і має низку відмінностей в інтерпретаціях П. Бурдье, Дж. Коулмена, Р. Патнама, Ф. Фукуями й ін. Водночас у цих теоретизувань є спільний «знаменник». Це аналіз соціальних спільнот із перспективи двох складників – структурного, яким виступають соціальні мережі («мережі-клуби», в інтерпретації П. Бурдье, чи «мережі громадянської участі» – у трактуванні Р. Патнама) та символічної частини, що характеризує ціннісно-нормативний зміст функціонування спільнот. Перша складова частина передбачає увагу до структури мережі соціальних відносин і виокремлення фрагментів мережі, які мають більшу щільність. У соціальних мережах здійснюється обіг різноманітних ресурсів (матеріальних, емоційних, інформаційних та ін.).

Коли йдеться про спільноту мігрантів, то ключовою ознакою для віднесення особи до складу спільноти в цьому випадку, по-перше, є ознака реалізованої міграції за кордон. По-друге, приналежність мігрантів до спільноти може бути як номінальною, так і реальною, а в останній модальності різнитися за інтенсивністю. У цьому випадку йдеться про певний аналог явища, яке в соціології релігії називають оцерковленістю: ступінь інтеграції в діяльність спільноти та інтенсивність цієї спільної діяльності. Фрагменти мережі з високою щільністю зв'язків «усередині» й відносно низькою щільністю зв'язків «зовні» називатимуться спільнотами.

Соціальні мережі, які характеризуються високою щільністю зв'язків, тяжіють до однорідності елементів. У дослідженнях Г. Лоурі виявлено явище мережевої бідності, яке полягає в тому, що соціально вразливі верстви населення (англ. – *socially disadvantaged*) зазвичай інтегровані в щільні та гомогенні соціальні мережі – їхні учасники переважно мають подібний (низький) соціальний статус, є близькими в культурному сенсі. Прикладом такого типу соціальних мереж соціально вразливих груп є окремі міські гетто чи інші відносно закриті етнічні (у низці випадків – мігрантські) спільноти. Із соціокультурної перспективи подібні спільноти описані як «природне середовище» формування культури бідності – явища, що полягає в поєднанні дисфункційних елементів індивідуальної й групової свідомості, уключає відчуття маргінальності, залежності, зневаги до освіти, права, моралі та релігії, схильність до неконвенційних уявлень і практик. Мережева бідність у цьому випадку доповнює це «гріхове коло» вразливості й маргіналізованості певних груп (Lewis, 1996).

Натомість для соціально успішних верств населення характерна значно більша різноманітність складу соціальних мереж: учасники мереж представляють широкий діапазон статусів і є відносно неоднорідними в культурному сенсі (Lougy, 1977). Закритість, замкнутість соціальної мережі, особливо за умов зовнішнього тиску у вигляді дискримінації чи навіть істотних культурних відмінностей оточення, консервується та відтворюється в часі.

Щодо символічної складової частини функціонування спільнот із перспективи теорії соціального капіталу, то вона передбачає інтерес до таких вимірів функціонування спільнот, як *довіра, відчуття взаємних зобов'язань та готовність до взаємодопомоги, продукування спільних сенсів, у тому числі щодо травматичного досвіду (в останньому випадку дослідники вживають поняття «нормалізація»)* (Варшавер, Рочева, 2014). *Зрештою, ці виміри (структурний та символічний) у своїй співдії спричиняють низку наслідків на індивідуальному, колективному й соціальному рівнях. В усіх випадках соціальний капітал спільноти мігрантів є ресурсом відносин, який на індивідуальному рівні може підвищувати їхні життєві шанси, позитивно впливати на якість життя, доповнювати й збільшувати матеріальні ресурси окремих мігрантів. На колективному рівні ці характеристики є передумовою колективної дії, у тому числі й у громадсько-політичній сфері.*

Окрім структурного та символічного (ціннісно-нормативного) як ендогенних чинників функціонування спільнот мігрантів, можемо виокремити й екзогенні чинники. Йдеться, наприклад, про наявність структури посередницьких організацій, які сприяють виїзду за кордон, займаються працевлаштуванням мігрантів за кордоном та правозахисною діяльністю. Символічний вимір у цьому випадку стосується уявлень про країну призначення як про бажане місце перебування, праці, навчання чи проживання. Такі уявлення плідно досліджуються із використанням поняття «уявна географія»

(Said, 1979). Окремим різновидом чинників є політично-інституційні (ті, що стосуються характеру міграційного режиму, ситуації з правами людини в країні походження та приймаючій державі та ін.) й економічні чинники, які в межах цієї розвідки не є об'єктом дослідження. Обидві групи чинників – ендогенні та екзогенні – визначають напрям і практики зовнішньої міграції в системі факторів відштовхування та протягування (англ. – *push and pull factors*).

Наприклад, трудова міграція, скажімо, із Марокко у Францію спирається на структурні й соціокультурні виміри взаємозв'язку та залежності як соціокультурні чинники, наприклад знання мешканцями Марокко французької мови й відносна культурна компетентність, яка полегшує функціонування у французькому суспільстві; структурні чинники, як-от наявність соціальних мереж марокканських мігрантів у Франції та численні франко-марокканські спільні підприємства чи підприємства, які поєднують французькі інвестиції й управління з марокканськими трудовими ресурсами. Усі ці виміри значною мірою сформувалися в час колоніального правління Франції в Марокко. Цю ж інтерпретацію можемо застосувати й стосовно міграції українців в євразійському чи західному напрямках.

Поряд із теорією соціального капіталу в концептуалізації функціонування спільнот мігрантів доцільно використати теорію міграційних мереж. Д. Месі, Х. Дуранд, Н. Дж. Мелоун застосовують цю теорію, аби продемонструвати вкоріненість (Massey, Durand, Malone, 2002) міграційних процесів у вже наявні соціальні зв'язки й спільноти, відповідно до неї, кожен акт міграції змінює соціальний контекст, у межах якого приймаються такі рішення про міграцію. Щойно число мережевих зв'язків поміж тими, хто мігрував, та тими, хто залишився вдома, досягає критичного порога, міграція стає нескінченною. Тому, починаючись із невеликих соціальних мереж, міграція стає рухом значних мас населення.

Транснаціональні соціальні мережі підвищують імовірність зовнішньої міграції, оскільки знижують вартість і час отримання необхідної інформації й ризик пересувань та витрат. Мережевий підхід наголошує на тому, що зовнішня міграція визначається міграцією на попередніх етапах, тобто є авторегресійним процесом (показники якого нині лінійно залежать від попередніх показників). Перші мігранти стикаються з відносно високими «коштами» міграції через непевність результату міграції, брак інформації. Для наступної хвилі мігрантів «кошти міграції» є суттєво нижчими, оскільки вже існує мережа знайомих і родичів у країні призначення (Reichlova, 2004).

Такі соціальні мережі є капіталом походження відносин, що дає змогу знизити витрати, запобігти надмірним утратам, оптимізувати прибутки (Massey, Arango, Hugo, Kouaouci, Pellegrino, & Taylor, 1993). Соціальні мережі (що складаються з колишніх і теперішніх мігрантів, їхніх сімей та знайомих) становлять важливий ресурс. За їх допомогою мігранти знаходять місце праці, житло, інформацію, психологічну підтримку й ін. Відколи кількість і щільність соціальних мереж досягає необхідного рівня, зменшуються витрати та ризики пересування, імовірність міграції підвищується, поживляються міграційні потоки, що, зі свого боку, поширює відповідні соціальні мережі. Наявність соціальних мереж стає додатковим чинником зовнішньої міграції, оскільки становить сприятливу, спрямовальну соціальну структури (Boyd, 1989).

Колишні мігранти, які сьогодні проживають у приймаючій країні, для наступних потенційних мігрантів є найкращим джерелом інформації про можливі здобутки та втрати, про уникнення проблем, яких самі зазнали. Вони можуть надати фінансову допомогу, допомогти знайти місце праці й адаптуватися в новому оточенні (Arango, 2000). Кожна хвиля мігрантів для наступної надає (чи потенційно може надати) подібну підтримку. Отже, виникає ланцюг взаємопов'язаних і взаємовідтворюваних подій. Одного разу розпочавшись, міграція триває, самовідтворюється. Слабким місцем теорії є неврахування економічних чинників і неможливість пояснити причини першої хвилі міграції, а також повне нехтування соціокультурними особливостями контексту й становища спільноти мігрантів. Ідеться про явище, відоме в літературі під назвою *downward leveling pressure* – низхідний зрівняльний тиск. Це явище простежуємо тоді, коли спільнота мігрантів зосереджена на відносно низькому рівні в системі соціальної стратифікації. Таке становище може зумовлюватися різними чинниками, наприклад наявністю формальної чи неформальної дискримінації щодо членів спільноти, непристосованістю членів спільноти до вимог ринку праці приймаючої країни та ін. У такому випадку спільнота мігрантів набуває характеристики відносно замкнутої економіки виживання (*subsistence economy*) і ресурси

відносин виступають компенсатором браку економічних ресурсів. Для таких мігрантських спільнот будуть характерні розширені багатопоколінні сім'ї, локалізація в межах добровільно утворених гетто, наявність інституцій взаємодопомоги, родинних й етнічних підприємств і навіть міцні структури етнічної організованої злочинності. У такій спільноті мігранти тяжитимуть до того, аби брати безвідсоткові кредити в межах «свого кола», обмінюватимуться послугами та неекономічними ресурсами, утворюватимуть моноетнічні шлюби. Окремий представник цієї спільноти, спромігшись на просування в соціально-статусному, освітньому, матеріальному, професійно-кваліфікаційному вимірах, перестас бути органічним елементом цієї системи економіки виживання. До такого представника спільноти спрямовані численні запити, прохання, які накладають неактуальні й обтяжливі зобов'язання надати позику, допомогти в працевлаштуванні родича чи «земляка», познайомити з «потрібними людьми» з-за меж спільноти мігрантів, поділитися новоздобутим матеріальним добробутом, статусом тощо. Відповідно, спільнота здійснює низхідний зрівняльний тиск, вимагаючи від новозбагатілого члена спільноти розподілу ресурсів. Такий тиск викликає відхід зі спільноти тих, хто спромігся на відносний життєвий успіх. Такі члени спільноти розривають наявні дружні та родинні зв'язки, чи зменшують інтенсивність контактів (і, відповідно, зобов'язань), переїжджають із гетто, намагаються вибудувати нові особистісні соціальні мережі, у яких не діятиме вимога перерозподілу ресурсів на користь «більш злидених».

Можемо зробити висновок, що вивчення спільнот мігрантів у приймаючих суспільствах є відносно малоопрацьованою темою міграційних досліджень. Водночас саме в межах цієї теми розкриваємо потенціал міждисциплінарного взаємозбагачення різних дисциплін, котрі розглядають проблематику міграції. Важливе значення для розробки методології дослідження спільнот мігрантів мають теорія соціального капіталу на індивідуальному та колективному рівнях (П. Бурд'є, Р. Патнам), а також теорія міграційних мереж (Д. Массей). Розгляд спільнот мігрантів із цієї перспективи дає змогу виявити можливості, котрі може надати група в розв'язанні проблем зайнятості, отримання інформації, адаптації до приймаючого суспільства й поряд із цим – підтримці соціальних зв'язків із країною походження.

Зважаючи на те, що в українській науковій і соціологічній, зокрема, літературі недостатньо уваги приділено саме цьому аспекту явища міграції, формування та функціонування спільнот мігрантів окреслено актуальність дослідження. Перспектива соціального капіталу дає змогу зосередитися на можливостях, які надає спільнота як мережа зв'язків, відповідних ресурсів й обмежень, пов'язаних із членством у групі (зокрема у вимірі так званої «вимушеної довіри»), заснованим на спільності етнічного походження чи громадянства. Зв'язки всередині групи дають можливість вирішення питань працевлаштування, благоустрою через особисті знайомства, родинні та земляцькі зв'язки. На сьогодні накопичено значний обсяг досліджень зовнішньої міграції українців історичного, економічного, статистично-демографічного та соціологічного характеру. Проте досі в цьому науковому дискурсі дуже малою мірою висвітлено перспективу теорії соціального капіталу.

Соціальний капітал спільнот мігрантів актуалізується в низці вимірів. Аналітично препарувавши ці взаємопов'язані виміри, виділимо структурний та соціокультурний виміри; мікро-, мезо- й макрорівень. Ці виміри дадуть змогу окреслити предметне поле дослідження функціонування мігрантських спільнот українців за кордоном із перспективи теорії соціального капіталу.

На макрорівні соціальний капітал спільноти мігрантів впливає на політичні, правові, культурні й економічні інститути та відносини як у приймаючому суспільстві, так і суспільстві походження. Мігрантські спільноти можуть бути різною мірою інтегрованими в приймаюче суспільство, становити для нього виклик у вимірі структурної та соціокультурної інтеграції, загальносуспільної солідарності, довіри та групової лояльності, а також підтримки соціального порядку або ж бути високоінтегрованими та конформними. Індикаторами макрорівневого соціального капіталу мігрантських спільнот може бути широкий спектр показників: від кримінальної статистики до соціологічного виміру соціальної дистанції між мігрантами та резидентами приймаючого суспільства й участі спільнот у громадсько-політичному житті приймаючих суспільств.

На мезорівні соціальний капітал мігрантських спільнот як ресурс відносин може спричиняти формування різних вимірів якості життя локальних спільнот приймаючого суспільства: відчуття безпеки та встановлення неформального соціального контролю за конформною поведінкою членів

спільноти, локальних волонтерських ініціатив та ін. Явище мережевої довіри спрощує взаємодії між членами спільноти, дає можливість отримання безвідсоткових кредитів, уникнення бюрократичного супроводу співпраці поміж членами спільноти.

На мікрорівні соціальний капітал мігрантських спільнот може істотно впливати на добробут членів спільноти, на формування соціальних зв'язків й обмін ресурсами як усередині спільноти (так звані «сильні зв'язки», за М. Грановеттером), так і зовні неї («слабкі зв'язки»). Ідеться про так звані інструментальні та експресивні зв'язки, які активізуються задля подолання труднощів щоденного життя мігрантів (особливо новоприбулих мігрантів). Ці зв'язки можуть бути спрямовані на подолання щоденних турбот без істотного соціального «просування» (у такому випадку, зазвичай ідеться про емоційну підтримку, обмін послугами побутового характеру, інформацію про пошук місця проживання тощо), але можуть бути спрямовані й на реалізацію вертикальної соціальної мобільності (у цьому випадку особливе значення мають так звані «слабкі зв'язки», зокрема пошук ексклюзивної інформації, наприклад про вакансії на ринку праці, рекомендації, сприяння й протекцію). Слабкі зв'язки, через які надходять ексклюзивна інформація та можливості, підвищують шанси на ринку праці. Ураховуємо, що включеність у щільні мережі соціальної підтримки протидіє соціальній ізоляції, але може й накладати істотні обмеження на індивідуальну поведінку. Розглянуті теоретико-методологічні рамки досі дуже незначною мірою застосовувалися до вивчення функціонування спільнот українських мігрантів за кордоном.

Джерела та література

1. Барсукова, С. Ю. (2001). Вынужденное доверие сетевого мира. *Полис*, № 2, 52–60.
2. Варшавер, Е. А., Рочева, А. Л. (2014). Сообщества мигрантов в Москве: Механизмы возникновения, функционирования и поддержания. *Новое литературное обозрение*, № 3(127), 523–542.
3. Adamic, L. (1932). *Laughing in the Jungle: The Autobiography of an Immigrant in America*. New York: Harper & brothers, 335 p.
4. Arango, J. (2000). Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, Vol. 52 (165), 283–296. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00259>
5. Bertotti, M., Jamal F., Harden, A. (2016). *Connected Communities. A Review of Conceptualizations and Meanings of «Community» within and across Research Traditions: a Meta-Narrative Approach*. Retrieved November 26, 2019 from <http://www.ahrc.ac.uk/Funding-Opportunities/Research-funding/Connected-C...>
6. Boyd, M. (1989). Family and personal networks in international migration: Recent developments and new agenda. *International Migration Review*, 23(3), 238–270. <https://doi.org/10.2307/2546433>
7. Diivell, F. (ed) (2006). *Illegal Immigration in Europe - Beyond Control. Crossing the fringes of Europe: Transit migration in the EU's neighbourhood-* Working Paper No. 33, Oxford: Centre on Migration, Policy and Society.
8. Lewis, O. (1996). *The Culture of Poverty. Urban Life*. G. Gmelch and W. Zenner, eds. Waveland Press.
9. Lindberg, J. S. (1930) *The Background of Swedish Emigration to the United States. An Economic and Sociological Study in the Dynamics of Migration*. Minneapolis, Minn.
10. Loury, G. (1977). *A dynamic theory of racial income differences. Women, minorities, and employment discrimination*. Edited by P. A. Wallace, A. M. La Mond. Lexington: Heath, 153–86.
11. Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466. <https://doi.org/10.2307/2938462>
12. Massey, D. S., Durand J., Malone N. J. (2002). *Beyond Smoke and Mirrors: Mexican Immigration in an Age of Economic Integration*. New York: Russell Sage Foundation. <https://doi.org/10.1525/ctx.2002.1.4.62>
13. Reichlova, N. (2004). *New Member Countries and Migration Flows*; Institute of economical studies, UK, Prague.
14. Said, E. (1979). *Imaginative Geography and Its Representations: Orientalizing the Oriental. Orientalism*. New York: Vintage.
15. Smith, M. K. (2001). «Community» in the Encyclopedia of Informal Education Retrieved November 26, 2019 from <http://infed.org/mobi/community/>
16. Thomas, W. I., Znaniecki, F. (1918). *The Polish peasant in Europe and America*. Boston, MA: Badger.
17. Whyte, W. F. (1943). *Street corner society: the social structure of Italian slum*. University of Chicago press. 364 p.

References

1. Adamic, L. (1932). *Laughing in the Jungle: The Autobiography of an Immigrant in America*. New York: Harper & brothers. 335 p.

2. Arango, J. (2000). Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, Vol. 52 (165), 283–296. <https://doi.org/10.1111/1468-2451.00259>
3. Barsukova S. Yu. (2001). The enforced trust of the network world. *Polis*, No 2, 52–60.
4. Bertotti, M., Jamal, F., Harden, A. (2016). *Connected Communities. A Review of Conceptualizations and Meanings of «Community» within and across Research Traditions: a Meta-Narrative Approach*. Retrieved November 26, 2019 from <http://www.ahrc.ac.uk/Funding-Opportunities/Research-funding/Connected-C...>
5. Boyd, M. (1989). Family and personal networks in international migration: Recent developments and new agenda. *International Migration Review*, 23(3), 238–270. <https://doi.org/10.2307/2546433>
6. Diivell, F. (ed) (2006). *Illegal Immigration in Europe – Beyond Control. Crossing the fringes of Europe: Transit migration in the EU's neighbourhood- Working Paper No. 33*, Oxford: Centre on Migration, Policy and Society.
7. Lewis, O. (1996). The Culture of Poverty. *Urban Life*. G. Gmelch and W. Zenner, eds. Waveland Press.
8. Lindberg, J. S. (1930) *The Background of Swedish Emigration to the United States. An Economic and Sociological Study in the Dynamics of Migration*. Minneapolis, Minn.
9. Loury, G. (1977). *A dynamic theory of racial income differences. Women, minorities, and employment discrimination*. Edited by P. A. Wallace, A. M. La Mond. Lexington: Heath, 153–86.
10. Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466. <https://doi.org/10.2307/2938462>
11. Massey, D. S., Durand J., Malone N. J. (2002). *Beyond Smoke and Mirrors: Mexican Immigration in an Age of Economic Integration*. New York: Russell Sage Foundation. <https://doi.org/10.1525/ctx.2002.1.4.62>
12. Reichlova, N. (2004). *New Member Countries and Migration Flows*; Institute of economical studies, UK, Prague.
13. Said, E. (1979). *Imaginative Geography and Its Representations: Orientalizing the Oriental. Orientalism*. New York: Vintage.
14. Smith, M. K. (2001). «Community» in the Encyclopedia of Informal Education Retrieved November 26, 2019 from <http://infed.org/mobi/community/>
15. Thomas, W. I., Znaniecki, F. (1918). *The Polish peasant in Europe and America*. Boston, MA: Badger.
16. Varshaver, E. A., Rocheva, A. L. (2014). Moscow migrant communities: Mechanisms of formation, functioning and maintaining. *New literature review*, No 3(127), 523–542.
17. Whyte, W. F. (1943). *Street corner society: the social structure of Italian slum*. University of Chicago press, 364 p.